

Sprawozdanie z działalności Działu Dokumentacji Zabytków w roku 2016

W roku sprawozdawczym Działem Dokumentacji Zabytków kierował Sławomir Preiss. W Dziale zatrudniony był kustosz Andrzej Bierca.

W maju odbywały się w MAH w Stargardzie praktyki. Uczennice z Zespołu Szkół nr 1 w Stargardzie uporządkowały, układając w 15 segregatorach, kilkaset fotografii będących w zbiorach Działu ukazujących zabudowę historyczną miejscowości spoza powiatu stargardzkiego.

Zbiory

Zbiory fotograficzne Działu Dokumentacji Zabytków w okresie sprawozdawczym powiększyły się o fotografie wykonane przez A. Biercę. Sfotografowano zabudowę ulic (11 Listopada, Adama Mickiewicza, Andrzeja Struga, Bogusława IV, Bolesława Krzywoustego, Bolesława Limanowskiego, Brzozowej, Garncarskiej, Grodzkiej, Ignacego Krasieńskiego, Jana Kochanowskiego, Józefa Bema, Józefa Piłsudskiego, Kazimierza Wielkiego, Klasztornej, Łąkowej, Mariackiej, Marii Curie-Skłodowskiej, Mieszka I, Mikołaja Reja, Pierwszej Brygady Legionów, Płatnerzy, Pocztovej, Portowej, Robotniczej, Rzeźniczej, Skarbowej, Składowej, Spichrzowej, Stanisława Staszica, Stefana Czarnieckiego, Stefana Okrzei, Szewskiej, Śląskiej, Świętojańskiej, Warownej, Warszawskiej, Wojska Polskiego), place (Słoneczny, Wolności), parki (Bolesława Chrobrego, Panorama, Piastowski, Jagielloński, Zamkowy), pomniki (Kolumna Zwycięstwa na placu Wolności, pomnik Jana Pawła II na skwerze Jana Pawła II, pomnik w hołdzie żołnierzom 9. Pułku Piechoty I. Armii Wojska Polskiego na placu Słonecznym, lokomotywę Pt47 – pomnik techniki eksponowany na terenie dawnych Zakładów Naprawczych Taboru Kolejowego przy ul. I. Brygady Legionów), kościoły wpisane do rejestru zabytków (Kolegiata Mariacka (remont elewacji wieży południowej), cerkiew pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła, kościół pw. Świętego Jana Chrzciciela) oraz inne obiekty wpisane do rejestru zabytków: mury miejskie wraz z bramami, basztami i bastejami, krzyż pokutny, miejską wieżę ciśnień w parku Bolesława Chrobrego, zabudowę plebanii parafii pw. Najświętszej Marii Panny Królowej Świata, hotel „Mały Młyn”, kamienicę gotycką przy ul. Kazimierza Wielkiego (Szkola Muzyczna).

Udokumentowany został także proces wyburzania kamienicy przy ul. Bolesława Chrobrego nr 16 oraz pawilonów handlowych przy ul. Kazimierza Wielkiego (od strony CH Starówka).

Wykonana została dokumentacja fotograficzna wnętrza budynku dawnego Arsenалу, obecnie Archiwum Państwowego w Szczecinie, Oddział w Stargardzie.

Na terenie powiatu stargardzkiego pracownik Działu sfotografował zabudowę historyczną w Bytowie, Chociwlu, Krępczewie, Skalinie, Suchanówku i Szadzku.

5 lipca pracownik Działu wykonał dokumentację fotograficzną założenia komemoratywnego poświęconego żołnierzom Armii Czerwonej, wystawionego w 1948 r. w Goleniowie przy ul. Wileńskiej (rozebranego w listopadzie 2016 r.) oraz pomnika umiejscowionego w sąsiedztwie Zakładu Karnego w Goleniowie upamiętniającego obywateli przedwojennego państwa czechosłowackiego zmarłych w więzieniu w Goleniowie w okresie II wojny światowej. Na pomniku widnieje inskrypcja: *Bojownikom czechosłowackim poległym o wolność ludu z rąk faszystowsko-hitlerowskich. Przyjaźń polsko-czechosłowacka.*

W roku 2016 Kierownik Działu S. Preiss oraz A. Bierca wykonali dokumentację fotograficzną wybranych wydarzeń kulturalnych, m.in.: wernisazu wystawy *Jaki król – taki po strój...* (3 marca), festynu historycznego „W krainie Gryfa” (25-26 czerwca), zajęć feryjnych w MAH w Stargardzie (15 lutego) oraz wystawy plenerowej w parku Bolesława Chrobrego: *70 lat Ośrodka Sportu i Rekreacji w Stargardzie 1946–2016* (otwarta 21 sierpnia).

W okresie sprawozdawczym kontynuowane było zakładanie kart do dokumentacji fotograficznej i zbioru map Działu w komputerowym systemie wspomaganie pracy muzeów i innych instytucji kultury „MUZEO”. Wprowadzono rekordy od numeru MS/DZ000068 do nr MS/DZ000109.

W roku 2016 pozyskano do zbiorów Działu następujące elektroniczne kopie: przekroju miejskich obwałowań Stargardu (strona zachodnia) ze zbiorów Staatsbibliothek zu Berlin Preußischer Kulturbesitz (sygnatura: SBB SPK 1 S X 33958 (Kart. 2), planów manewrów wojsk pruskich 21 października 1756 r. w okolicach wsi Gogolewo (Pegelow) i Dalewo (Dahlow) ze zbiorów Landesarchiv Baden-Württemberg Hauptstaatsarchiv Stuttgart oraz pięćdziesięciu sześciu fotografii Stargardu i okolic zawartych w niepublikowanym albumie Juliana Adama Łukaszewskiego „Wędrówki po Polsce” Zeszyt 1, Kraków 1958 r. przechowywanym w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Do zbiorów Działu została przekazana przez panią Jadwigę Podsiadło dokumentacja rysunkowa/techniczna sprzed 1945 r. ukazująca zabudowę kolejową na terenie Stargardu, m.in. rysunek techniczny zadaszenia peronu na dworcu w Stargardzie z 1872 r.

Kartograficzne zbiory Działu w roku sprawozdawczym wzbogaciły się także o mapę powiatu stargardzkiego z 1955 r. w skali 1:100 000, którą przekazał pan Tomasz Juszczak ze Stargardu.

Do zbiorów Działu wpłynęła dokumentacja powykonawcza remontu (w latach 2014-2015) murów obronnych przy ul. Strażniczej w Stargardzie oraz kolejne posyty dokumentacji technicznej budynku Bastei z okresu jej remontu w latach 2011-2013.

Kwerendy

Pracownik Działu A. Bierca w oparciu o materiał zgromadzony m.in. w Dziale Dokumentacji Zabytków, udzielił informacji o:

- garnizonie stargardzkim do 1945 r.,
- poradzieckim schronie dowodzenia na byłym lotnisku w Kluczewie (dla: „Dziennika Stargardzkiego” i Stargardzkiego Towarzystwo Budownictwa Społecznego),
- mostach na rzece Inie i systemie wodnym Stargardu w ujęciu historycznym (dla Pracowni Projektowania Mostów S. C. R L M Jastrzębscy ze Szczecina),
- głazie pomniku „50 lat temu wróciła tu Polska”,
- 13. Pułku Artylerii Piesznej armii niemieckiej w okresie I wojny światowej,
- planach i dokumentacji fotograficznej Stargardu (na potrzeby pracy licencjackiej pisanej na Zachodniopomorskim Uniwersytecie Technologicznym w Szczecinie),
- dziewiętnastowiecznym kościele w Morzyczynie,
- pomnikach znajdujących się do 1945 r. w parku Popiela w Stargardzie (dla UM w Stargardzie),
- reprezentacyjnym mieczu oficerskim Luftwaffe wzór 1935.

Udostępnione zostały ze zbiorów Działu następujące materiały:

- dokumentacja techniczna Bramy Pyrzyckiej w Stargardzie (dla Wydziału Inżynierii i Ochrony Środowiska UM w Stargardzie),
- dokumentacja konserwatorska, inwentaryzacyjna, projekty wykonawcze i budowlane Bastei (dla Gminy Miasto Stargard oraz Bernadety Jastrzębskiej z Arch+ Projektowanie Nadzory Consulting Wykonawstwo w Szczecinie),
- fotografia archiwalna sprzed 1945 r. wnętrza kościoła parafialnego pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Marianowie do publikacji folderu wydanego w 2016 r. z okazji wykonania drewnianej kopi dębowego krucyfiks z XIII w. przechowywanego obecnie w Muzeum Narodowym w Poznaniu,
- historyczna ikonografia Stargardu dla Wydawnictwa Walkowska na potrzeby wznowienia druku publikacji „Stargard klejnot na pomorskim szlaku”,
- dokumentacja fotograficzna ruin Stargardu z około 1945 r. na potrzeby pracy artystycznej (dla M. Preissa),
- wybrane kopie kart ewidencyjnych Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie wpisu do rejestru zabytków nieruchomości na terenie Stargardu (na potrzeby pracy licencjackiej pisanej na Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego w Szczecinie).

Referaty przedstawione przez pracownika Działu:

- A. Bierca, *Historia lotniska w Kluczewie* (w ramach VI Sierpniowych Spotkań z Historią w Baniach), Dom Kultury w Pyrzycach, 10 sierpnia 2016 r.
- A. Bierca, *Radziecka interwencja w Afganistanie 1979–1989* (w ramach „Muzealnych Spotkań z Przyszłością”), Basteja, 27 października 2016 r.

Pozostałe

W kwietniu 2016 r. kierownik Działu S. Preiss wraz z pracownikiem Działu A. Biercą rozpoczęły w zabudowaniach dawnego klasztoru cysterskiego w Marianowie

dokumentowanie prac powstałych podczas plenerów malarzy w Marianowie (od 1999 r.). Podczas osiemnastu wyjazdów sfotografowane i opisane zostały 364 prace.

Pracownik Działu A. Bierca opracował folder o historii lotniska wojskowego w Kluczewie na potrzeby zlotu militarnego „Czerwone Lotnisko” odbywającego się w dniach 10-12 czerwca na byłym lotnisku (obecnie dzielnica Stargardu – Kluczewo Lotnisko). Pierwszego dnia zlotu A. Bierca przeprowadził objazd studialny po terenie dawnego lotniska. W drugim dniu zlotu prezentował w namiocie MAH wystawionym na terenie zlotu wystawę planszową *Kluczewo. Historia pisana w trzech językach* oraz informował o działalności MAH w Stargardzie.

Na antenie Radia Stargard oraz na łamach „Głosu Stargardzkiego” A. Bierca udzielił wywiadów na temat trzeciego etapu remontu magazynu archeologicznego MAH w Stargardzie, który znajduje się w budynku Gimnazjum nr 4.

Pracownik Działu sporządził opis fragmentu torpedy lotniczej wydobytej z jeziora Miedwie przez saperów z 2. Stargardzkiego Batalionu Saperów, a przekazanej do MAH w Stargardzie.

W czerwcu pracownik Działu A. Bierca sporządził opis brązowej kopii radzieckiego „Orderu Zwycięstwa” zdemontowanego na przełomie lat 70. i 80. XX w. z Kolumny Zwycięstwa w Stargardzie i przekazanej do MAH w Stargardzie przez firmę Preiss Artystyczne Wyroby Metalowe ze Stargardu.

Pracownik Działu A. Bierca, na potrzeby dziesiątego tomu rocznika MAH w Stargardzie pt. „Stargardia” opracował *Sprawozdanie z działalności Działu Dokumentacji Zabytków w roku 2015*.

Pracownik Działu A. Bierca wziął udział w konferencji pt. „Pomorze militarne w polskim 70-leciu. Tradycja i współczesność Pomorza Zachodniego” odbywającej się 31 maja na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Szczecińskiego.

Podczas festynu zorganizowanego 18 czerwca przez Książnicę Stargardzką pn. „Ulica Magiczna” w parku Bolesława Chrobrego, pracownik Działu prezentował wspólnie z Agnieszką Matwiejczuk z Biblioteki MAH w Stargardzie dorobek wydawniczy Muzeum.

A. Bierca opracował tablicę ukazującą dawną i obecną zabudowę wsi Skalin. Tablica zawierająca czternaście fotografii (w tym siedem archiwalnych ze zbioru kart pocztowych MAH w Stargardzie) ma zostać ustawiona w 2017 r. na terenie dawnego cmentarza ewangelickiego przy kościele filialnym pw. Matki Boskiej Różańcowej w Skalinie.

W ramach „Europejskich Dni Dziedzictwa” odbywających się w województwie zachodniopomorskim pod hasłem *Pamięć miejsc i ludzi* A. Bierca przeprowadził 1 października objazd studialny pod tytułem: *Pamięć w kamieniu wykuta. Pomniki i inne upamiętnienia w powiecie stargardzkim*. Objazd objął miejscowości: Krępcowo (krzyż dziękczynny z XVI w. na rozstaju dróg), Brańcin (cmentarz ewangelicki z założeniem komemoratywnym upamiętniającym poległych w I wojnie światowej), Suchań (kirkut), Suchanówko (kościół filialny pw. Chrystusa Króla i pomnik upamiętniający poległych w I wojnie światowej) oraz Krąpiel (pomnik upamiętniający poległych w I wojnie światowej). Organizatorem objazdu było Starostwo Powiatowe w Stargardzie.

8 października, także w trakcie obchodów „Europejskich Dni Dziedzictwa”, w ramach objazdu studialnego zorganizowanego przez Urząd Miejski w Stargardzie pracownik Działu A. Bierca oprowadził po Bastei oraz wzdłuż obwarowań miejskich (Pomnika Historii Prezydenta RP) zorganizowaną grupę osób. Objazd obejmował także zwiedzanie założenia dawnego klasztoru cysterskiego w Kolbacz, po którym oprowadzała Kazimiera Kalita-Skwirzyńska.

W roku sprawozdawczym pracownik Działu A. Bierca naniósł uwagi do opracowywanej przez Urząd Miasta Strategii Rozwoju Turystyki dla Miasta Stargard do roku 2020 z perspektywą do 2023 r.

W 2016 r. kontynuowane były przy współfinansowaniu przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego prace prowadzone w latach 2014-2015 w pomieszczeniach magazynowych Gimnazjum nr 4 na osiedlu Zachód w Stargardzie z przeznaczeniem na magazyn zabytków archeologicznych MAH w Stargardzie.

Z końcem stycznia 2016 r. A. Bierca wspólnie z Piotrem Tarnawskim z Działu Historii i Badań nad Społecznością Lokalną sporządzili raport końcowy z realizacji w 2015 r. drugiego etapu projektu pt. *Przystosowanie pomieszczeń gospodarczych budynku szkoły gimnazjalnej na magazyn muzealny zabytków archeologicznych. Cz. 2* współfinansowanego, podobnie jak pierwszy etap prac (w 2014 r.), przez MKiDN. W kwietniu A. Bierca i P. Tarnawski, po otrzymaniu dotacji z MKiDN na trzeci etap remontu magazynu archeologicznego w Gimnazjum nr 4, uaktualnili wniosek złożony w listopadzie 2015 r. na trzeci etap ww. projektu. Po podpisaniu umowy z MKiDN (12 lipca 2016 r.) na współfinansowanie w 2016 r. prac remontowych rozpisany został przetarg nieograniczony na realizację zadania. Przetarg zakończył się wyłonieniem firmy, której oferta spełniała warunki przetargu. 2 września 2016 r. podpisana została umowa w sprawie zamówienia publicznego na: „Przystosowanie pomieszczeń gospodarczych budynku szkoły gimnazjalnej na magazyn muzealny zabytków archeologicznych” z Zakładem Ogólnobudowlanym Instalatorstwo i Pomiary Elektryczne Zygmunt Majewski z siedzibą w Stargardzie. Drogą rozeznania rynku wyłoniony został Inspektor Nadzoru Inwestorskiego w osobie Piotra Różańskiego z Przedsiębiorstwa Wielobranżowego „Projekt”, z siedzibą w Stargardzie. Po przekazaniu placu budowy ww. Zakładowi Ogólnobudowlanemu w pierwszych dniach września ruszyły prace w ramach realizacji trzeciego etapu prac. W pierwszym rzędzie przystąpiono do gładzenia i malowania ścian w całym magazynie. Następnie przystąpiono do wykonania izolacji i wylania górnej warstwy posadzki w wydzielonej części hali magazynowej, gdzie następnie przystąpiono do montażu regałów przesuwnych. Z myślą o optymalnym wykorzystaniu powierzchni magazynowej ustalono z wykonawcą i MKiDN, że zamontowanych zostanie dziewięć regałów przesuwnych dwustronnych (głębokość 60 cm) i jeden regał przesuwny jednostronny (głębokość 30 cm). W ramach realizacji tego etapu prac położono także izolację i wylano górną warstwę posadzki w pomieszczeniach sanitarno-socjalnych, gdzie również zrealizowano prace wykończeniowe (glazurnicze i montażowe) umożliwiające korzystanie z tych pomieszczeń w pełnym zakresie. Na tym etapie prac w wydzielonych częściach magazynu zrealizowane zostały roboty instalacyjne branży elektrycznej: biały montaż (obsadzanie gniazdek i włączników światła), zamontowanie podlicznika zużycia energii i tablicy bezpiecznikowej, obsadzenie czujek systemu instalacji ppoż. i antywłamaniowej wraz z montażem centrali alarmowej systemu antywłamaniowego

i manipulatora LCD oraz centrali alarmowej systemu SAP. Dzięki realizacji tych prac wydzielona część hali magazynowej w końcu 2016 r. została podłączona do systemu monitoringu ppoż. i antywłamaniowego firmy ochraniającej obiekty MAH w Stargardzie. Na tym etapie prac zrealizowany został w pełnym zakresie montaż stolarki okiennej wraz z zamocowaniem rolet antywłamaniowych.

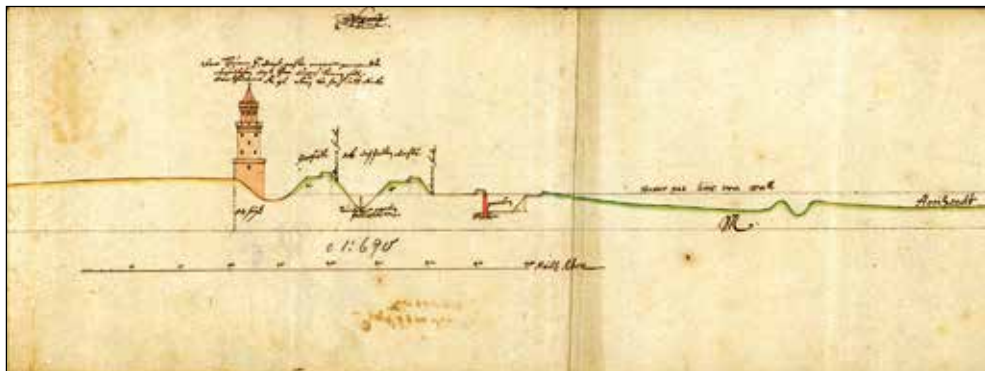
W trakcie realizacji zadania zakupiono na potrzeby magazynu pięć zamrażarek skrzyniowych z przeznaczeniem na przetrzymywanie organicznych zabytków archeologicznych oraz wózek paletowy do transportu eksponatów. W ostatnim etapie prac w wydzielonej części magazynu zabudowano przewody wentylacyjne płytami gipsowo-kartonowymi oraz podłączono nagrzewnicę centrali wentylacyjnej (nawiewno-wywiewnej) do węzła ciepłowniczego.

Wszystkie prace prowadzone pod nadzorem Inspektora Nadzoru zakończone zostały zgodnie z ustaleniami w połowie grudnia 2016 r.

Zrealizowany w 2016 r. trzeci etap prac pozwala wykorzystywać część hali magazynowej zgodnie z jej przeznaczeniem. Oddane do użytku zostały także pomieszczenia sanitarno-socjalne.

W celu dalszego kontynuowania prac i zakończenia remontu z końcem listopada 2016 r. złożony został w MKiDN projekt pn. *Przystosowanie pomieszczeń gospodarczych budynku szkoły gimnazjalnej na magazyn muzealny zabytków archeologicznych Cz. 4.*, który zakłada w przypadku uzyskania wnioskowanej kwoty dotacji zakończenie prac remontowych i adaptacyjnych magazynu zabytków archeologicznych MAH w Stargardzie. Przewidywany termin przyznania dotacji przez MKiDN to luty 2017 r.

Andrzej Bierca

Ryc. 1. Fragment przekroju miejskich obwałowań w Stargardzie (strona zachodnia), ok. 1701-1720. Ze zbiorów Staatsbibliothek zu Berlin Preußischer Kulturbesitz (sygnatura: SBB SPK 1 S X 33958 (Kart. 2))

Ryc. 2. Pasące się kozy w ruinach Starego Miasta w Stargardzie, w tle widoczna Baszta Białogłówna. Fotografia zawarta w niepublikowanym albumie Juliana Adama Łukaszewskiego, *Wędrowki po Polsce*, Zeszyt 1, Kraków 1958. Zbiory Biblioteki Jagiellońskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

Ryc. 3. Przedwojenny herb Stargardu na fasadzie Ratusza, fotografia zawarta w niepublikowanym albumie Juliana Adama Łukaszewskiego, *Wędrowki po Polsce*, Zeszyt 1, Kraków 1958. Zbiory Biblioteki Jagiellońskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

Ryc. 4. Mury obronne przy ul. Klasztornej w Stargardzie (strona miejska), wg stanu z 7 maja 2016 r.
Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 5. Krzyż pokutny z 1542 r. u zbiegu ulic Gdańskiej i Morskiej w Stargardzie, wg stanu z 28 lutego 2016 r.
Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 6. Wyburzanie kamienicy przy ul. Bolesława Chrobrego nr 16, wg stanu z 5 listopada 2016 r.
Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 7. Młodzieżowy Dom Kultury w Stargardzie przy ul. Portowej nr 3 po zakończeniu prac remontowych, wg stanu z 2 września 2016 r. Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 8. Cerkiew greckokatolicka pw. św. Jozafata Męczennika przy ul. Młyńskiej nr 36 w Stargardzie (widok od strony parku Zamkowego), wg stanu z 31 sierpnia 2016 r. Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 9. Lokomotywa parowa typu PT-47 nr 14 z 1948 r. Odremontowana w latach 2015-2016 staraniem stargardzkiej firmy „PESTA2”. Obecnie eksponowana jest na terenie dawnego ZNTK w Stargardzie, wg stanu z 31 października 2016 r. Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 10. Kościół parafialny pw. Matki Boskiej Bolesnej w Chociwlu z okolo połowy XV w. (widok od strony południowo-wschodniej), wg stanu z 11 września 2016 r. Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 11. Ruiny kościoła w Szadzku oraz pomnik poświęcony mieszkańcom Szadzka poległym w I wojnie światowej, wg stanu z 27 września 2016 r. Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 12. Cmentarz ewangelicki na północnym skraju wsi Bralecin (gm. Dolice, pow. stargardzki), wg stanu z 30 września 2016 r. Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 13. Nagrobek z dawnego przyklasztornego cmentarza ewangelickiego w Marianowie, wg stanu z 21 września 2016 r. Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 14. Namiot MAH w Stargardzie na zlocie militarnym „Czerwone Lotnisko” w dzielnicy Stargard – Kluczewo Lotnisko, 11 czerwca 2016 r. Fot. M. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 15. Prelekcja w Bastei pt. *Radziecka interwencja w Afganistanie 1979-1989* w ramach „Muzealnych Spotkań z Przyszłością”, 27 października 2016 r. Fot. K. Rubas, MAH w Stargardzie